

EVOLUȚIA SITUAȚIEI MATERIALE A POPULAȚIEI ROMÂNIEI ȘI IMPLICAȚIILE EI ASUPRA STĂRII DE SPIRIT, 1944 - 1947

DE

ȘTEFAN MARIȚIU

Necesitatea continuării efortului de război până în mai 1945, prezența în țară a Armatei Roșii, dar și efectele negative pe care agitațiile de factură politică le-au avut asupra vieții economico-sociale, au dus la o deteriorare continuă a situației materiale a populației din România. Acest proces s-a desfășurat concomitent cu creșterea dependenței economice a țării față de U.R.S.S., ca urmare a aplicării prevederilor din Convenția de Armistițiu (12 septembrie 1944), înființării primelor *Sovromuri* și încheierii cu partea sovietică a acordului comercial din 8 mai 1945¹. Ulterior, etatizarea Băncii Naționale a României în decembrie 1946², dar și materializarea *propunerilor* P.C.R. privind *redresarea situației economice și financiare a țării* (16 iunie 1947)³, au devenit la rândul lor etape de maximă importanță pe linia subminării fundamentelor economice ale societății românești.

În perioada premergătoare actului de la 23 august 1944, bombardamentele au constituit un fenomen cu urmări extrem de grave, atât pe plan material, prin distrugerile provocate, cât mai ales în ceea ce privește starea de spirit a populației care poate fi caracterizată cu ajutorul unui singur cuvânt - frica. Așa cum reiese dintr-o notă a Ministerului Afacerilor Interne, datată 6 mai 1944, numai în luna aprilie a aceluiași an, pe întreg teritoriul țării (fără Capitală) au fost înregistrate 8604 clădiri distruse sau avariate, 1768 morți și 1194 răniți⁴. O evaluare succintă a pagubelor produse în București în perioada 4 aprilie-24 august 1944, pe

¹ Gheorghe Onișoru, *Alianțe și confruntări între partidele politice din România (1944-1947)*, București, 1996, p. 63.

² Ioan Scurtu (coordonator), *România. Viața politică în documente. 1946*, București, 1996, p. 534-547.

³ Idem, *România. Viața politică în documente. 1947*, București, 1996, p. 170-176.

⁴ ASRI, Fond "D", dosar 7951, f. 27.

lângă numărul ridicat al victimelor⁵, indică 3500 imobile distruse total, 3200 dărâmate parțial, 2700 grav avariate și 2500 incendiate⁶. La toate acestea trebuie adăugate efectele devastatoare ale bombardamentelor germane din intervalul 24-26 august 1944, astfel încât aproximativ 1 / 10 din totalul populației bucureștene rămăsese fără adăpost⁷. De asemenea, diferite ramuri ale economiei naționale au avut de suferit importante daune, fiind distruse numeroase clădiri, instalații de producție, materii prime sau produse finite, în timp ce personalul a fost afectat de tot mai dese dispersări și întreruperi ale activității. Reconstrucția a fost dificilă, un buletin informativ din noiembrie 1946 al Inspectoratului de Jandarmi Suceava semnalând faptul că populația urbană este neliniștită, lipsindu-i mijloacele de existență "întrucât nu se găsesc posibilități de lucru, din cauză că o bună parte din întreprinderile industriale au fost distruse cu ocazia războiului și până în prezent nu au fost puse în stare de funcționare"⁸.

Într-un ordin circular din 3 noiembrie 1944, conducerea Ministerului Afacerilor Interne atrăgea atenția organelor din subordine că se impune asigurarea unor condiții de cazare și *bună viață* pentru sinistrați, aceasta fiind o *datorie cetățenească și națională*. Prefecturile și primăriile de pe întreg cuprinsul țării trebuiau să efectueze un recensământ complet, în același timp, apartamentele sau camerele disponibile urmând să fie rechiziționate. Cazarea sinistraților urma să fie făcută în funcție de starea socială și posibilitatea de plată a chiriei, aceasta netrebuind să depășească valoarea locativă a imobilului⁹. Situația trebuia reglementată rapid, în noiembrie 1944, 90% din clădirile orașului Sulina fiind distruse sau grav avariate, în timp ce la Tecuci erau aglomerati aproximativ 3000 de refugiați din Moldova de Nord, asigurarea mijloacelor minime de trai devenind tot mai problematică¹⁰.

Eliberată de coșmarul bombardamentelor, populația a trecut la reconstruirea sau repararea locuințelor, însă fie prețurile exorbitante ale materialelor de construcții, fie dificultățile de transport impuneau folosirea materialelor vechi, recuperate de la clădirile distruse¹¹. Potrivit unui buletin informativ al Direcției Comerțului Interior, în octombrie

⁵ *Ibidem*, f.28.

⁶ Ioan Lăcustă, *În București acum 50 de ani* în MI, XVIII, 1994, 10, p. 87.

⁷ Ion Alexandrescu, *Economia României în primii ani postbelici (1945-1947)*, București, 1986, p.31.

⁸ ASB, Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar nr.54/1946, f.71.

⁹ Idem, Fond Ministerul de Interne - Direcția Administrației de Stat, dosar 2/1944, f.13.

¹⁰ *Ibidem*, f.40-41.

¹¹ ASRI, Fond "D", dosar 4033, f.25.

1944, majoritatea fabricilor de cărămizi nu lucrau din pricina lipsei de combustibil, iar din depozitele de materiale de construcții lipseau varul, ipsosul, cimentul sau țigla. Totodată, ca urmare a inexistenței vagoanelor și dezorganizării transportului pe căile ferate, cheresteaua nu se găsea decât în cantități insuficiente¹². Uriasele greutatea din transporturile rutiere și feroviare au împiedicat aprovizionarea pieței cu geamuri, în condițiile în care cererile pentru acest produs se ridicau la cote foarte înalte. În octombrie 1944, conducerea fabricii de geamuri de la Scăieni a fost nevoită să ia măsura întreruperii lucrului, depozitele fiind suprasaturate de marfă și orice posibilitate de livrare exclusă¹³. În aceste condiții, nu ne mai poate mira un comunicat apărut în presa centrală, în luna octombrie 1944 - "Sosesc geamuri în București! Comercianții sunt obligați să servească pe toată lumea și să treacă într-un registru special pe toți cei cărora le-au vândut geamuri. Nu se vinde nimănui mai mult de 10 m²"¹⁴.

O notă din noiembrie 1944 a Serviciului Special de Informații avertiza că deși în domeniul construcțiilor există foarte mult de lucru, nici un antreprenor serios nu s-a angajat, fluctuația prețurilor la diferitele materiale, precum și indisciplina și hoția de care dădeau dovadă cei dispuși să presteze o astfel de muncă, descurajând din start majoritatea acțiunilor de o mai mare anvergură¹⁵. Problema refacerii clădirilor distruse sau avariate a cunoscut și manifestări extreme, astfel încât, conform unei note din 11 februarie 1945 a Inspectoratului General al Jandarmeriei, în municipiul Oradea toate casele nelocuite fuseseră devastate complet, populația lăsându-le fără uși, ferestre sau dușumele¹⁶.

Fără îndoială, unul dintre factorii generatori de grave consecințe în ceea ce privește situația materială a populației din România, a fost Convenția de Armistițiu. Articolele 10-12 ale acestui document¹⁷ au constituit tot atâtea pârghii prin care puterea sovietică, într-o manieră ce plasa România pe poziția de țară ocupată, deși în declarațiile oficiale acest lucru nu era recunoscut, a putut dispune de rezervele financiare, întreprinderile industriale, flota comercială, alte mijloace de transport rutier și feroviar, dar mai ales de depozitele de combustibil sau de alimente ale statului român. Sovieticii doreau în special produse petroliere, cereale, vite, cai, materiale lemnoase, dar și diverse mașini,

¹² *Ibidem*, dosar 8180, vol. 20, f.263.

¹³ *Ibidem*, f. 115.

¹⁴ Ioan Lăcustă, *op. cit.*, p.88.

¹⁵ ASRI, Fond "D", dosar 8180, vol. 20, f.106.

¹⁶ *Ibidem*, dosar 6006, f. 223.

¹⁷ Marin Radu Mocanu (coordonator), *România - marele sacrificat al celui de-al doilea război mondial. Documente*, București, 1994, vol.1, p. 310-314.

instalații industriale, utilaje de foraj-extracție etc. Într-un ordin circular din 7 septembrie 1945 al Ministerului de Interne, se cerea "aplicarea loială și scrupuloasă a condițiilor Armistițiului", oferindu-se chiar și un îndreptar legislativ și de execuție, *Codul Armistițiului*, întocmit de funcționari ai Oficiului de Documentare și Studii Administrative. Simpla enumerare a capitolelor acestei lucrări ne poate oferi o imagine clară asupra obligațiilor pe care populația din România trebuia să le suporte: "1. Convenția de Armistițiu (cu anexe); 2. Organele aplicării Armistițiului; 3. Restituiri; 4. Repatrieri; 5. Bunuri inamice; 6. Despăgubiri; 7. Prestațiuni (aprovizionarea); 8. Retragera din circulație a publicațiilor antidemocratice; 9. Dreptul Penal al Armistițiului; 10. Regimul financiar-contabil al aplicării Armistițiului" ¹⁸.

Trebuie spus că Înaltul Comandament Aliat (Sovietic) a urmărit cu scrupulozitate îndeplinirea de către statul român a împovărătoarelor sarcini ce-i fuseseră impuse. Cuantificarea aspectelor de ordin economico-financiar făcută de Comisia Română pentru Aplicarea Armistițiului și care se referă la perioada 12 septembrie 1944 - 31 martie 1947¹⁹, ilustrează imaginea tragică a unui jaf de proporții considerabile, care a atins fiecare ramură de producție. Nu face obiectul studiului de față o prezentare extinsă a ceea ce a însemnat aplicarea Convenției de Armistițiu, dar ținând cont de faptul că marea masă a populației a trebuit să suporte consecințele nefaste ale acestui act, nu putem să nu remarcăm o serie de factori care s-au răsfrânt în mod negativ asupra condițiilor de trai și a situației materiale a tuturor cetățenilor din România.

Imediat după 23 august 1944 au fost semnalate cazurile unor ofițeri sovietici care au mers la diferite întreprinderi pentru a inventaria instalațiile sau pentru a obține informații asupra capacității de producție²⁰. Totodată, exista temerea că producția urma să fie rechiziționată, iar fabricile demontate și duse în U.R.S.S., fapt confirmat de evenimentele ulterioare. Astfel, o notă din 9 decembrie 1944 a Prefecturii Poliției Capitalei evidențiază nemulțumirea muncitorilor de la "Malaxa" față de dispoziția Comisiei pentru aplicarea armistițiului de a se demonta laminorul pentru a fi trimis în Uniunea Sovietică²¹.

Prefectura județului Buzău, într-o dare de seamă din 11 septembrie 1945, menționa în contul aplicării Convenției de Armistițiu amenajarea și repararea unor imobile, pentru a fi puse la dispoziția

¹⁸ ASB, Fond Inspectoratul General Administrativ, dosar 166, vol.2, f. 300.

¹⁹ Constantin Hlihor (coordonator), *Armata Roșie în România. Documente*, București, 1995, p. 149.

²⁰ ASRI, Fond "D", dosar 4033, f.21.

²¹ *Ibidem*, dosar 8200, vol.23, f.61.

armatelor sovietice, precum și înzestrarea acestora cu mobilier și obiecte de cazarmament. Totodată, a fost asigurată plata alocațiilor lunare *cuvinte* subcomisiilor aliate, repararea și întreținerea spitalelor sovietice, cheltuieli de înmormântare a ostașilor sovietici, precum și tăierea lemnului folosit drept combustibil de Armata Roșie²². Pe lângă toate acestea, trupele sovietice *preluau* fără forme legale cantități însemnate de cereale, dar și foarte multe oi, vaci sau porci. Concluzia venea aproape firesc - "Nemulțumiri se înregistrează în legătură cu executarea Convenției de Armistițiu, din cauză că stocul de animale se împuținează și sarcinile armistițiului apasă mai mult și mai greu asupra satelor"²³.

Scăderea constantă a producției de cereale, atât ca urmare a stării de război, cât și din pricina unor fenomene naturale de o vitregie neobișnuită (iernile grele și seceta prelungită din perioada 1945-1947), coroborată cu livrările efectuate ca urmare a *armistițiului* a condus la o diminuare drastică a rezervelor de grâu și porumb destinate consumului populației²⁴. Inspectoratul General al Jandarmeriei atrăgea atenția în ianuarie 1946 asupra nemulțumirii sătenilor, prețul oficial practicat de Centrele de colectare a cerealelor nepermițându-le să-și procure articolele de primă necesitate care erau vândute la prețuri de speculă - "Astfel, un sătean pentru ca să poată cumpăra pâanza necesară confecționării unei cămăși, este obligat să plătească suma obținută din vânzarea la preț oficial a 3 saci de grâu"²⁵. Ca urmare a panicii generată de criza economică în care se zbătea țara, în mai 1947 a apărut semnalarea că de teama confiscării de către guvern a recoltei, în foarte multe comune din țară sătenii au început să sape gropi în pământ la o adâncime de 2-3 metri, în care intenționau să ascundă cea mai mare parte a recoltei, lăsând în hambare doar necesarul pentru consum și un mic surplus ce trebuia pus la dispoziția autorităților în caz de nevoie²⁶.

Asigurarea cotelor impuse de Convenția de Armistițiu a dus la scăderea considerabilă, atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ a efectivelor de animale domestice. Au apărut disfuncționalități grave în ceea ce privește asigurarea subzistențelor pentru populație, dar și a forței de tracțiune necesară în agricultură și transporturi. Un raport din octombrie 1944 al Serviciului Special de Informații evidențiază faptul că se făceau rechiziții de către tot felul de persoane, pe baza unor simple fițiuci (*bonuri de mână*), efectul imediat fiind acela că populația, de teama

²² ASB, Fond Inspectoratul General Administrativ, dosar 173, f. 50.

²³ *Ibidem*, f. 53.

²⁴ Constantin Hlihor, *op.cit.*, p. 163.

²⁵ ASB, Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 139/1945, f.1.

²⁶ ASRI, Fond "D", dosar 4157, f. 120.

acestor confiscări, sacrifica în mod inutil extrem de multe animale domestice de rasă: vaci de lapte, oi merinos, scroafe de reproducere etc.²⁷ În județul Argeș, în lunile iulie-august 1945, lipsa furajelor și nesiguranța locuitorilor confrunțați cu rechizițiile de tot felul au dus la o extindere îngrijorătoare a vânzării vitelor în târguri, pentru tăiere²⁸. Aceeași situație putea fi întâlnită și în Banat, muncile agricole efectuându-se cu mare greutate, din cauza lipsei brațelor de muncă, a animalelor de tracțiune și a uneltelor agricole - "La cele de mai sus se mai adaugă și faptul că unii dintre agricultori nu îndrăznesc să iasă la muncile agricole cu vitele pe care le mai au de teamă că li se ridică de către ostașii sovietici. Alții nu au curajul să părăsească nici domiciliile fiindu-le teamă că vor fi jefuiți de către anumiți indivizi înarmați, unii purtând uniformă militară sovietică"²⁹.

Piața românească a avut foarte mult de suferit din cauza lipsei mărfurilor caracteristice sectorului industrial (produse ale industriei alimentare, textile, de pielărie, materiale de construcții, produse siderurgice, lemn și hârtie). Cu toate acestea, pe listele cu produse livrate către U.R.S.S. întâlnim, înscrise cu minuțiozitate, articole dintre cele mai diverse: zahăr, ulei, conserve, mere și prune uscate, cântare, fasunguri pentru lămpi electrice, lenjerie de mătase, talpă și branturi, ace de cusut, penițe sau creioane, diferite tipuri de hârtie etc.³⁰ Pe o astfel de listă, întocmită în ianuarie 1945 de Prefectura județului Dâmbovița, printre bunurile ce urmau a fi *restituite* Uniunii Sovietice era menționată chiar și o cămilă³¹!

O atenție aparte, ținând cont de situația sanitară precară existentă în țară în perioada de referință, merită informația potrivit căreia, în septembrie 1944 din ordinul Comandamentului armatei sovietice se găseau blocate în vâmi, importante stocuri de medicamente. A apărut rapid un intens trafic clandestin, prețurile practicate fiind, la acea vreme, de o sută de ori mai mari decât cele oficiale³².

Așa cum am mai arătat, starea de lucruri deosebit de dificilă din agricultură a provocat dezechilibre majore în ceea ce privește aprovizionarea populației cu alimente, acesta fiind un factor generator de mari necazuri și nemulțumiri, atât în mediul rural, cât și în orașe. Practic, problema alimentară este prezentă în absolut toate informările cu privire

²⁷ *Ibidem*, dosar 8180, vol. 20, f. 268.

²⁸ ASB, Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 22/1945, f. 52.

²⁹ *Ibidem*, dosar 77/1945, f.6.

³⁰ Constantin Hlihor, *op.cit.*, p.170-173.

³¹ ASB, Fond Ministerul de Interne - Direcția Administrației de Stat, dosar 7/1945, f. 2.

³² ASRI, Fond "D", dosar 8180, vol. 20, f. 268.

la starea de spirit a societății românești în perioada 1944-1947. În același interval de timp, o secetă cumplită a pustiit cu predilecție zonele răsăritene și sudice ale teritoriului național, efectul fiind o altă calamitate - foametea - care prin victimele și suferințele imense ce le-a provocat și-a pus o amprentă nefastă asupra stării de spirit a populației.

O sinteză informativă din 1946 a Inspectoratului Regional de Poliție Constanța arăta că datorită secetei, în lipsa alimentelor, în județele Tulcea și Ialomița, populația a început să mănânce *macucă*, (rezidurile produse prin strângerea semințelor de floarea soarelui în teascuri)³³. În august 1946, locuitorii din zonele rurale ale județului Buzău, pentru a-și potoli foamea consumau fructe sau turte din ghiinde amestecate cu făină de mei³⁴. Tot în Buzău, un an mai târziu, în aprilie 1947, au fost semnalate numeroase cazuri de țărani care se hrăneau cu mămăligă preparată din coajă de copac măcinată și amestecată cu 1 % mălai, ceea ce a produs grave indigestii și îmbolnăviri³⁵. Aproximativ în aceeași perioadă a anului, Prefectura județului Râmnicu Sărat atrăgea atenția că tabelele de recensământ ale înfometatilor conțineau un număr de 194 000 cazuri de persoane complet lipsite de hrană și fără vreo posibilitate de a cumpăra porumb "la liber"³⁶. Totodată, cazurile mortale provocate de inaniție erau într-o creștere accentuată, o notă din 3 februarie 1947 a Direcției Siguranței și Ordinii Publice a județului Buzău dezvăluind însă faptul că în multe dintre cazuri, la autopsii medicii fixau drept cauză a decesului, frigul³⁷. Buletinul informativ pe luna noiembrie 1946 al Inspectoratului de Jandarmi Galați relevă o stare de spirit extrem de încordată și agitată, astfel încât, datorită lipsei de alimente "Cetățenii trăiesc o adevărată tragedie. Sunt familii în raza județelor Tutova, Râmnicu Sărat și Putna, care nu mănâncă decât o singură dată la 2-3 zile. Populația este istovită, nu are bani cu ce să-și cumpere porumb, nu au îmbrăcăminte și încălțăminte, nu are nici un fel de aliment pentru iarnă, nu mai are ce vinde, cu un cuvânt, nu mai are absolut nimic"³⁸.

Imediat după apariția militarilor sovietici în București, la 5 septembrie 1944, piețele Capitalei resimțeau o lipsă deosebit de accentuată a tuturor categoriilor de produse alimentare³⁹. De fapt, Comandamentul Militar Sovietic adoptase sistemul ridicării fără preaviz a

³³ *Ibidem*, dosar 3997, f. 58.

³⁴ *Ibidem*, dosar 3996, f. 298.

³⁵ *Ibidem*, dosar 4157, f. 97.

³⁶ *Ibidem*, dosar 4277, f. 85.

³⁷ ASB, Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 96/1946, f.162.

³⁸ *Ibidem*, dosar 54/1946, f.137.

³⁹ ASRI, Fond "D", dosar 8200, vol.24, f.29.

animalelor sacrificate în abatorul comunal, spre a le da ulterior o altă destinație decât aceea a aprovizionării populației bucureștene⁴⁰. Protestele au fost numeroase, cerându-se o grabnică reglementare a situației, însă această stare de lucruri a fost perpetuată cu maximă consecvență.

Tot în septembrie 1944, Camerele de Comerț din Pitești, Giurgiu și Râmnicu Vâlcea semnalau lipsa de pe piață a uleiului, unturii, untului, brânzei, orzului, dar și a peștelui, în timp ce rația de carne de vită se dovedea a fi cu totul neîndestulătoare pentru a putea satisface nevoile unei gospodării⁴¹. În București, carnea de vacă distribuită pe cartelă era de foarte slabă calitate, însă la același comerciant pentru un preț de speculă, se putea obține carne fără os și în orice cantitate. Primăria Capitalei, în încercarea de a rezolva această problemă, printr-o decizie din octombrie 1944, a stabilit că doar în zilele de sâmbătă și duminică ale fiecărei săptămâni putea fi oferită la vânzare carnea raționalizată⁴². Tăierile clandestine de animale, metodă practică și în anii anteriori, au constituit o altă sursă de aprovizionare atât pentru populație cât și pentru restaurante⁴³.

Alimentarea cu pâine a orășenilor a fost tot mai dificilă, deși pentru o scurtă perioadă, între 16 august și 6 septembrie 1944, stocurile create ca urmare a liberalizării comerțului cu cereale (grâu, secară, porumb) făcuseră posibilă suspendarea măsurii de raționalizare⁴⁴. Sinteza contrainformativă pe luna decembrie a anului 1945, elaborată de Biroul II al Marelui Stat Major, sublinia faptul că în fața centrelor de pâine se formau cozi de sute de persoane, majoritatea neavând îmbrăcăminte și încălțăminte corespunzătoare pentru a putea face față frigului de afară⁴⁵. Pâinea continua să fie extrem de greu de procurat și în ianuarie 1947, Serviciul Special de Informații atrăgând atenția asupra stării de spirit îngrijorătoare a populației din zona Moreni și din împrejurimi. Aici, oamenii se strâneau dis de dimineață în fața brutăriilor încercând să cumpere pâine la un preț mult superior celui oficial⁴⁶. De fapt, din absolut toate părțile țării, rapoartele informative semnalau profunda nemulțumire existentă în straturile sociale cele mai diverse față de regimul de distribuție a pâinii. Astfel, în octombrie 1946, la Galați se hotărâse fabricarea unui singur fel de pâine și nu se mai permitea producerea

⁴⁰ *Ibidem*, dosar 4271, f. 24.

⁴¹ *Ibidem*, dosar 8180, vol. 61, f. 47.

⁴² *Ibidem*, dosar 4033, f. 48.

⁴³ *Ibidem*, f. 31.

⁴⁴ Ion Alexandrescu, *op.cit.*, p. 34.

⁴⁵ ASRI, Fond "D", dosar 2292, vol.1, f. 204.

⁴⁶ *Ibidem*, dosar 8180, vol. 61, f. 47.

chiflilor, dar atunci când totuși apărea vreun vânzător de chifle acesta era asaltat de mulțime "căutând fiecare să cumpere pentru copii cât de puțin, indiferent de preț"⁴⁷.

Autoritățile au căutat să controleze criza de pâine, fie prin micșorarea rațiilor sau distribuirea numai a mălaiului, fie prin ample acțiuni ale poliției în vederea descoperirii surselor de aprovizionare clandestină a comercianților de făină. Toate aceste măsuri au eșuat, nereușind decât să stârneasce nemulțumirea negustorilor și a cetățenilor, aceștia fiind puși în situația de a nu se mai putea aproviziona nici măcar de pe *piața neagră*⁴⁸. În aceste condiții, nu par deloc exagerate afirmațiile ziaristului american Freydin Seimour, corespondent al ziarului "New York Herald Tribune", care într-un articol din 15 decembrie 1946 intitulat *Foametea crește în România*, consemna faptul că țăranii din Moldova mâncau ghindă, în timp ce trupele sovietice erau bine aprovizionate și consumau pâine albă din abundență⁴⁹.

Îngrijorarea și supărarea populației de rând se manifesta și în legătură cu dezorganizarea existentă în comerțul intern, care se materializa prin lipsa de pe piață a majorității produselor de primă necesitate. La aceasta se adăuga dispariția produselor C.A.M. (Casa Autonomă a Monopolurilor) - tutun, țigări, chibrituri, timbre, sare, dar și a medicamentelor, lemnului sau petrolului lampant. Inspectoratul General al Jandarmeriei semnală în decembrie 1945 profunđa îngrijorare a locuitorilor din zona muntoasă a județului Alba, obligați să cumpere chibrituri numai în contrapartidă cu ouă, sau petrol lampant la schimb cu alimente a căror valoare depășea suma de 1 000 de lei pentru un litru⁵⁰. Situația materială a populației a fost agravată de inflația galopantă care a dus la creșterea fabuloasă a prețurilor la stoffe, țesături, încălțăminte, dar și de *inflația* de clientelă sovietică, ofițerii și soldații Armatei Roșii cumpărând mari cantități de mărfuri și plătind cu ruble⁵¹.

Se poate spune că în perioada 1944-1947 a avut loc o răsturnare spectaculoasă a tuturor tabu-urilor comerciale existente în vremuri nu demult trecute, astfel încât, un raport din octombrie 1947 al Siguranței Craiova semnală *năvala bucureștenilor* în regiunile Olteniei, județul Dolj fiind preferat în mod special. Țăranii își puteau desface produsele la domiciliu fără a mai fi nevoiți să le transporte la oraș, pentru produsele

⁴⁷ *Ibidem*, dosar 4534, f. 131.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 414.

⁴⁹ *Ibidem*, dosar 4157, f. 16.

⁵⁰ ASB, Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 90/1945, f. 18.

⁵¹ ASRI, Fond "D", dosar 4033, f. 27.

alimentare cumpărătorii plătind pe loc oricât li se cerea⁵². Este interesantă semnalarea unui avion militar ce ateriza în fiecare vineri la hotarul comunei Poiana Mare (jud. Dolj), de unde strângea tot felul de alimente, decolând apoi către București⁵³.

Sistemul de vânzare a produselor era total dezorganizat, astfel încât, puținele alimente aduse uneori pe piață erau desfăcute într-o atmosferă deprimantă, pretutindeni existând "goană după hrană, cozi interminabile, îmbulzeli și vociferări"⁵⁴. De asemenea, în foarte multe dintre orașe producătorii nu mai reușeau să-și ducă marfa în piete, fiind obligați să o vândă la "bariere" sau chiar pe drum. Evident, nu puteau lipsi abuzurile și jafurile. Iată ce putem citi într-un raport din aprilie 1945 al Inspectoratului General al Jandarmeriei - "S-a constatat că foarte mulți locuitori de pe teritoriul rural al Banatului care veneau săptămânal la târgurile ținute în comunele urbane pentru a vinde diferite articole alimentare și mai ales ouă, păsări, brânzeturi și alte derivate ale laptelui provenite de la gospodăriile lor, nu mai au curajul să-și comercializeze aceste produse, întrucât au fost cazuri când li s-au ridicat chiar în gări la coborârea din trenuri, de către anumite persoane care afirmă că fac parte din "Uniunea Patriotică". Datorită acestei situații se constată o scădere destul de mare a acestor articole alimentare de pe piețele comunelor urbane și mai ales în orașul Timișoara. S-a mai constatat că mulți dintre locuitorii din această regiune, nu îndrăznesc să-și vândă la târguri diferite animale, pentru că sunt expuși să fie jefuiți de către anumiți infractori și mai ales de bande formate din dezertori români și sovietici, care sunt foarte bine înarmate, dispunând de automate și munițiuni suficiente"⁵⁵.

În mai 1947 Inspectoratul General al Jandarmeriei aprecia că starea de spirit a populației era extrem de alarmantă, lipsa hranei și creșterea excesivă a prețurilor făcând credibil zvonul potrivit căruia s-ar fi intenționat pauperizarea întregii populații, dar și schimbarea monedei aflată în circulație. Toate acestea au dus la dispariția mărfurilor de pe piață, instabilitatea prețurilor, refuzul unora dintre negustori de a mai primi în operațiunile comerciale moneda românească, neacceptând drept plată decât valută, aur, stofe sau pânzeturi, mulți fiind chiar tentați să-și lichideze afacerile⁵⁶. Majoritatea populației, văzându-și periclitată existența de zi cu zi, a ajuns să fie dominată treptat de o adevărată stare de panică, astfel că au apărut zvonuri despre existența unor mișcări

⁵² *Ibidem*, dosar 4530, f. 141.

⁵³ *Ibidem*, dosar 8200, vol. 39, f. 147.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 239.

⁵⁵ ASB, Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 77/1945, f. 8.

⁵⁶ ASRI, dosar 7916, f. 289.

populare pormite din cauza disperării. Într-un raport din 5 ianuarie 1947 al Direcției Generale a Poliției se afirma că mizeria a luat proporții considerabile, periferiile Capitalei fiind lipsite de pâine și căldură. Căderea zăpezii amplificase greutatea, lemnele fiind foarte scumpe, în timp ce la stațiile de distribuie a gazului lampant se formaseră cozi de sute de persoane⁵⁷.

Imediat după instalarea sa, la 6 martie 1945, guvernul Groza a adoptat câteva legi care încercau să rezolve problema aprovizionării populației, dar nu au fost decât soluții temporare și au avut o eficacitate îndoielnică. La 24 mai 1945 a apărut Decretul-Lege pentru organizarea și funcționarea Oficiilor Economice Județene, act normativ care își propunea să ofere autorităților mijloacele de a controla nivelul producției, necesarul pentru consum și disponibilul de resurse din județe. Oficiile economice trebuiau să urmărească circulația mărfurilor și a produselor, dar și activitatea de colectare din teritoriu, să coordoneze și să se îngrijească de aprovizionarea populației⁵⁸. Bunele intenții s-au transformat însă într-o sursă de permanente nemulțumiri, astfel că, la 20 ianuarie 1946, Legiunea de Jandarmi Râmnicu Sărat raporta că populația rurală se simțea nedreptățită în raport cu celelalte categorii sociale⁵⁹. În iulie 1947, Direcția Generală a Poliției avea informații că personalul auxiliar și administrativ de la Academia Română era profund afectat de modul injust în care se făcuse distribuie zahărului prin *Economatul* instituției⁶⁰.

Declarația din 6 martie 1947 a primului ministru, dr. Petru Groza, lăsa să se întrevadă eșecul încercărilor guvernului în privința reglementării aprovizionării populației - "M-am înțeles astăzi cu dl. ministru al Economiei Naționale să ridice toate barierele și în afară de porumb și grâu, să lase totul liber pentru că în situația actuală controlul este iluzoriu și constituie doar un mijloc de spoliere a populației"⁶¹. De fapt, în perioada anterioară guvernul procedase la blocarea (în sensul interzicerii vânzării libere) și colectarea produselor alimentare și a cerealelor, însă consecințele imediate au fost: creșterea prețurilor, greutatea în aprovizionarea economatelor, incorectitudinea colectărilor și dificultăți de transport. Peste toate acestea s-a suprapus rezistența înverșunată a țăranilor, care, în județul Sibiu, la zvonul că strângerea de cereale se făcea în vederea expedierii peste graniță, fie și-au ascuns produsele, fie le-au

⁵⁷ *Ibidem*, dosar 8619, vol. 2, f. 120.

⁵⁸ ASB, Fond Inspectoratul General Administrativ, dosar 192, vol. 2, f. 128-131.

⁵⁹ Idem, Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 90/1945, f. 49.

⁶⁰ ASRI, Fond "D", dosar 7916, f. 536.

⁶¹ *Ibidem*, dosar 4534, f. 605.

vândut clandestin. Fenomenul s-a extins și în restul țării, astfel încât, județul Constanța nu putea raporta decât colectarea a 35% din cota prevăzută, județul Mehedinți 20%, iar în județul Romanai au fost numeroase cazurile în care țăranii au reacționat violent la apariția autorităților⁶². Cu toate acestea, în iunie 1947 a fost votată *legea de circulație a bunurilor agricole* care limita posibilitatea cumpărării de către persoane fizice a terenurilor mai mari de 15 ha, introducând totodată dreptul de preemțiune al statului, acesta putând cumpăra pământurile disponibile ce depășeau 5 ha. Legea era completată cu un nou plan de colectare care trebuia îndeplinit pe seama producătorilor agricoli, pretextul fiind că "statul trebuie să creeze stocuri de produse alimentare necesare populației muncitoare"⁶³.

Lipsurile existente la toate categoriile de produse, alături de obtuzitatea sau de măsurile restrictive adoptate de către autorități, au favorizat apariția și dezvoltarea cu repeziciune a unor fenomene profund dăunătoare precum *specula* sau "*bursa neagră*". Într-o dare de seamă ce acoperea perioada 6 martie - 31 octombrie 1945, Prefectura județului Ilfov identifica printre factorii generatori de speculă lipsa produselor alimentare, dar și "râvna fiecărui cetățean de a-și constitui o mică rezervă, măcar pentru sezonul de iarnă", previziunile dovedindu-se pesimiste - "întinderea ei însă este generală pe toată țara și pe lângă toate eforturile depuse de unele organe administrative, nu se poate realiza decât foarte puțin pe acest teren"⁶⁴.

Direct proporțional cu evoluția acestor practici creștea îngrijorarea și supărarea cetățenilor de rând, pe măsură ce se constata că autoritățile de stat nu puteau sau nu doreau să pună capăt infracțiunilor menționate. Dintr-o notă a Direcției Generale a Poliției aflăm că în 1945, Brașovul, datorită poziției sale geografice, devenise un important punct de întâlnire a tuturor speculanților din Capitală și din restul țării. Zilnic aveau loc aici tranzacții cu devize, aur brut și mărfuri, care depășeau suma de 200-300 milioane lei, printre bunurile traficate fiind menționate și textilele, pielăria sau talpa. Majoritatea articolelor proveneau din Banat, unde se găseau la prețuri mai mici, urmând a fi vândute la preț de speculă în București. Era folosită ruta Sibiu - Făgăraș - Brașov - București și ca amănunt interesant, transporturile se făceau cu autocamioane aliate (sovietice) pentru sume variind între 700000 și 1000000 lei⁶⁵. De

⁶² *Ibidem*, f. 70.

⁶³ Apud Bogdan Tănăsescu, *Colectivizarea între propagandă și realitate*, București, 1993, p.13.

⁶⁴ ASB, Fond Inspectoratul General Administrativ, dosar 173, f. 87.

⁶⁵ ASRI, Fond "D", dosar 4619, f. 103.

asemenea, o notă informativă din Timișoara, datată 8 august 1945, punea în evidență existența unei puternice rețele de contrabandă către Ungaria, prin Timișoara sau Arad. Din România plecau camioane pline cu alimente (făină, untură, slănină, miere), reîntorcându-se încărcate cu mătăsuri, articole tehnice și electrotehnice etc. Din nou se impune observația că majoritatea camioanelor erau sovietice⁶⁶.

Situația aceasta s-a perpetuat și în perioada ce a urmat, astfel că, într-unul din buletinele sale informative pe luna septembrie 1947, Serviciul Special de Informații atenționa că la Arad frontiera nu era păzită în mod corespunzător, siguranța, poliția și grănicerii având în componență cadre corupte care *lucrau mână în mână* cu contrabandiștii. Ca urmare a acestui fapt, o serie de firme din Ardealul de Nord au reușit să transporte peste graniță importante cantități de sare, cherestea sau alte materii prime, dar și foarte multe animale, preferați fiind caii care pe o filieră pornită din județul Prahova ajungeau în Cehoslovacia, Ungaria și Polonia⁶⁷.

Profitând de lipsurile și nevoile pe care era nevoită să le îndure marea majoritate a populației, a apărut rapid o categorie de indivizi specifică tuturor perioadelor de tranziție sau de criză - *speculanții*. În octombrie 1947, Direcția Generală a Poliției constata că în urma ridicării restricțiilor cu privire la aprovizionarea cu alimente și reducerea tarifelor pe C.F.R. pentru persoanele care deserveau Capitala, județele Romanai și Dolj au fost invadate de un număr considerabil de *precupeți*. Aceștia plăteau sume mari de bani pentru achiziționarea de făină, păsări, brânzeturi sau zarzavaturi, pe care apoi le revindeau pe piața bucureșteană la prețuri considerabil mai ridicate⁶⁸.

Încercările autorităților, sprijinite și de populație, de a curma acest fenomen nu au fost încununate de succes deși au fost aplicate măsuri punitive destul de spectaculoase. Astfel, o notă din 21 august 1947 a Inspectoratului de Siguranță al Capitalei sublinia participarea activă a cetățenilor la identificarea și chiar molestarea celor care încercau să se abată de la prețurile fixate prin mercurial⁶⁹. Aspecte asemănătoare au putut fi remarcate și la Sibiu, unde, șase comercianți care vânduseră vin și țuică la prețuri mai mari decât cele oficiale, după ce au fost purtați prin oraș având atârinate de gât inscripții batjocoritoare, în cele din urmă au fost reținuți de Poliție pentru cercetări⁷⁰. În decembrie 1947, populația din București comenta cu multă satisfacție măsura luată de guvern de a folosi

⁶⁶ *Ibidem*, dosar 8619, vol. 2, f. 111.

⁶⁷ *Ibidem*, dosar 8200, vol. 40, f. 14.

⁶⁸ *Ibidem*, dosar 4530, f. 78.

⁶⁹ *Ibidem*, dosar 9486, vol.1, f. 260.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 136.

speculanții depistați la curățirea zăpezii. Există chiar informația că în timp ce o astfel de echipă își desfășura activitatea în zona statuii lui Ionel Brătianu, cetățenii mai curioși care asistau la această scenă i-au huiduit, unii afirmând chiar că *ar trebui împușcați toți speculanții*⁷¹.

O mare parte din vină, față de starea critică a economiei și comerțului, aparținea corpului controlorilor din Ministerul Economiei Naționale, aceștia încurajând practic activitatea speculativă prin participarea la tot felul de afaceri dubioase⁷². Un raport din aprilie 1947 al Direcției Generale a Poliției evidenția supărarea populației nevoiașă, pe de o parte față de nivelul exagerat al prețurilor, iar pe de altă parte față de faptul că înainte de Paști apăruseră pe piață tot felul de *controlori*. Aceștia, prin activitatea lor socotită de cumpărători drept *total nepotrivită*, i-au împiedicat pe cetățeni să se aprovizioneze cu cele strict necesare pentru prăznuirea sărbătorilor⁷³. De asemenea, existau semnale că agenții sindicali profitau de nemulțumirea bucureștenilor, îndemnându-i să se înscrie în organizațiile muncitorești, unde ar fi urmat să primească alimente, îmbrăcăminte și încălțăminte la preț redus⁷⁴.

Marea majoritate a populației dispunea de posibilități financiare reduse, raportul dintre salarii și prețuri fiind total dezechilibrat. În decembrie 1945 indicele de scumpete a produselor alimentare de primă necesitate, raportat la anul 1938, marcase o creștere de 4000 - 10000 %, în timp ce salariile fuseseră majorate numai cu 2000 %⁷⁵. Iată care erau prețurile, în martie 1946, la alimentele de bază și la principalele articole de îmbrăcăminte și încălțăminte: un litru de lapte costa 1 500-2 000 lei, un litru de ulei - 10-12000 lei, un ou - 500-600 lei, un kilogram de carne de vită - 1-12 000 lei, un kg de carne de porc - 16-18000 lei, un kg de brânză de oi 20-40 000 lei, un kg de cartofi 1700-2 000 lei, un kg de fasole - 2000 - 2200 lei, un kg de mălai 1200 - 1500 lei. O cămașă costa 60 - 80000 lei, un metru de stofă pentru haine - 140 - 160000 lei, o pereche de ciorapi de damă - 40 - 50000 lei, o pereche de pantofi de damă - 180 - 200000 lei, o pereche de pantofi bărbătești - 200 - 250000 lei⁷⁶. Pentru a putea avea termeni de comparație, în august 1946, salariul mediu pe care-l primea un functionar era de 150-200 000 lei, în timp ce un muncitor ceferist avea între 300 și 600000 lei pe lună⁷⁷.

⁷¹ *Ibidem*, dosar 4530, f. 521.

⁷² *Ibidem*, dosar 4157, f. 665.

⁷³ *Ibidem*, f. 716.

⁷⁴ *Ibidem*, dosar 8206, vol. 5, f. 324.

⁷⁵ *Ibidem*, dosar 4530, f. 538.

⁷⁶ ASB, Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 90/1945, f. 142.

⁷⁷ *Ibidem*, dosar 149/1946, f. 31

Deși, în comparație cu celelalte categorii sociale, muncitorii au beneficiat de creșterile salariale cele mai semnificative, aceștia se plâneau totuși de insuficiența mijloacelor financiare, neplata orelor de muncă suplimentare sau de proasta aprovizionare a economatelor. Posibilitățile pecuniare reduse nu le permiteau aprovizionarea *la negru*, astfel încât mulți dintre lucrători lipseau nemotivat, căutând să-și angajeze lucrări pe cont propriu. La uzinele *Malaxa*, în august 1946, din totalul de 9000 de salariați doar 6000 frecventau zilnic atelierele⁷⁸. Aproximativ în aceeași perioadă, în portul Brăila, din cei 2500 de muncitori doar 10% munceau în mod permanent, restul fiind nevoiți să lucreze doar 2-3 zile pe lună, starea de spirit a acestora fiind extrem de agitată⁷⁹.

Funcționarii publici au fost copleșiți de greutatea materiale, salariile nepermițându-le acoperirea cheltuielilor pentru hrana familiei nici măcar 10 zile (în 1946), fără a socoti alte cerințe, precum îmbrăcăminte sau lemnele și combustibilul necesare încălzirii locuințelor. Chiar și pentru funcționarii C.F.R. care primeau circa 250000 de lei pe lună, nivelul prețurilor făcea ca multe dintre produsele și articolele de primă necesitate să fie inaccesibile. Învățătorii din unele localități din Moldova au cerut Ministerului Educației Naționale majorarea salariilor cu 250%, iar la Cluj, la 1 martie 1946, corpul didactic primar și secundar a suspendat cursurile pentru a protesta împotriva modului în care guvernul a găsit de cuviință să vină în întâmpinarea revendicărilor⁸⁰. Este dramatic cazul învățătorului Crișan Nicolae din comuna Șinca Veche (Făgăraș), care în februarie 1946 și-a părăsit postul și a plecat să lucreze la încărcat vagoane cu lemne, din salariul de învățător (90000 lei/lună), neputând să achite taxa de 100000 de lei pe care fiul său trebuia să o plătească la liceul din Blaj, fără a mai pune la socoteală trebuințele celorlalți membri ai familiei⁸¹.

La rândul lor, în martie 1946, comercianții și micii întreprinzători din județul Vlaşca, din pricina impozitelor foarte mari se vedeau puși în situația de a-și închide întreprinderile sau de a nu mai face comerț. Stârnea mari nemulțumiri prețul de contractare a peștelui și tutunului, considerat mult prea mic față de prețul de vânzare⁸².

Nu este lipsită de interes o prezentare a nivelului impozitelor percepute de fisc în martie 1946, acesta provocând mari necazuri, mai

⁷⁸ ASRI, Fond "D", dosar 3996, f. 135.

⁷⁹ ASB, Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 149/1946, f. 67.

⁸⁰ ASRI, Fond "D", dosar 2292, vol.1, f. 98.

⁸¹ ASB, Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 152/1946.

⁸² *Ibidem*, dosar 139/1945, f. 112 și 126.

ales în mediul rural. Astfel, pentru un hectar de vie trebuia plătit un milion de lei pe an, la fel ca și pentru un hectar de livezi cu pomi fructiferi sau pentru un hectar cu grădini de zarzavat. Pământul arabil era evaluat la 100000 lei/an pentru un hectar, iar fâneața la 120000 lei/an⁸³. În aceste condiții, nu ne mai poate mira raportul din noiembrie 1946 al Inspectoratului de Jandarmi Galați - "agricultorii manifestă dorința de a fi scutiți pe acest an de impozit sau cel puțin amânați pentru anul viitor, deoarece anul acesta nu au scos nici sămânța de pe ogoarele impozabile"⁸⁴.

În perioada 1944-1947 situația materială a țărănimii s-a degradat continuu, o stare de nemulțumire generală punând stăpânire pe marea majoritate a populației rurale. Defectuoasa funcționare a cooperativelor sătești a constituit un adevărat măr al discordiei, articole precum stamba, bocancii, opincile sau uneltele agricole, fiind distribuite doar între membrii consiliilor de administrație și acționari. Așa cum reiese dintr-o notă din 1 martie 1946 a Legiunii de Jandarmi Râmnicu Sărat, sătenii erau nemulțumiți și de prețul foarte mare al cerealelor (100000 de lei sacul de porumb și 80000 de lei sacul de grâu), în condițiile în care locuitorii din zona de munte a județului câștigau în medie 3000 de lei pe zi⁸⁵. De asemenea, disproporția dintre prețul produselor agricole și cel al articolelor de primă necesitate (aflat într-o permanentă creștere) a amplificat curentul de ostilitate al țăranilor față de autorități. La acestea se adaugă frământările generate de insuficiența pământului împărțit în urma reformei agrare din 25 martie 1946, lipsa inventarului agricol și a animalelor, lipsa semințelor. Organele specializate în menținerea siguranței statului au avut permanent în atenție nemulțumirile existente în lumea satului, considerându-le o posibilă sursă a unor izbucniri violente.

La sfârșitul anului 1943, deci în plin război, structurile informative americane (O.S.S.) apreciau că "România se bucură de cel mai înalt consum caloric din Europa, iar în 1943-1944 consumul său caloric poate chiar să depășească propriul său standard antebelic"⁸⁶. În anii ce au urmat actului de la 23 august 1944, societatea românească a fost nevoită să facă față unei deteriorări constante a nivelului de trai și a situației sale materiale. Aceasta a făcut ca starea de spirit a populației să fie dominată de nemulțumire și de grija permanentă pentru asigurarea condițiilor minime de existență.

⁸³ *Ibidem*, dosar 90/1945, f. 151.

⁸⁴ *Ibidem*, dosar 54/1946, f. 144.

⁸⁵ *Ibidem*, dosar 90/1945, f. 133.

⁸⁶ Apud Larry L. Watts, *O Casandă a României. Ion Antonescu*, București, 1993, p. 380.

L'EVOLUTION DE LA SITUATION MATERIELLE DE LA POPULATION DE LA ROUMANIE ET SES IMPLICATIONS SUR L'ETAT D'ESPRIT (1944 - 1947)

RÉSUMÉ

Si en 1943, un rapport d'O.S.S. appréciait que la Roumanie détenait la plus grande consommation calorique d'Europe, avec la perspective qu'en 1943-1944, celle-ci dépassât le standard de l'entre-deux-guerres, entre 1944-1947 le niveau de vie et la situation matérielle de la société roumaine se sont continuellement détériorés. Nous avons analysé, conformément aux informations d'archive, la manière dont ce fait s'est reflété sur l'état d'esprit de la population. Notre conclusion est qu'il y a eu une réaction négative, le mécontentement et la préoccupation pour s'assurer les conditions minimales d'existence étant prédominants.